

A SZÉPHALOMTÓL A JÁSZSÁG ÉVKÖNYVIG Gondolatok egy kiadványtípus szerepéről

1.

Műfaj vagy könyvtípus az évkönyv? – tehetjük föl az első kérdést. Ha lexikonokhoz fordulunk a válaszért, akkor azt tudjuk meg, hogy eredetileg az ókori és középkori történetírás egyik válfaját nevezték így, a későbbiekben pedig tudományos intézmények rendszeresen megjelenő kiadványait jelölik e névvel. Az egykori annalesek az évek rendjében tárgyalták koruk históriáját, s az ilyen naplószerű feljegyzésektől jutott el a történettudomány az elemző leírásig. A modern évkönyvek is megőriztek valamit e két alaptípusból: közölnek krónikaszerű beszámolókat, s emellett vállalkoznak a múlt és a jelen történéseinek, folyamatainak összehasonlító-rendszerező vizsgálatára. Gondoljunk például a 19. század második felétől sorra megjelenő gimnáziumi évkönyvekre, az úgynevezett közös értesítőkre, amelyek évről évre beszámoltak egy-egy tanév eseményeiről, miközben tudós tanáraik értekezéseit is közzétették. Az események száraz időrendi rögzítését célzó törekvés fokozatosan visszaszorult, bár nem szabad alábecsülni ennek forrásértékét.

Az évkönyv geneziséből és fejlődési útjából következően máig megőrzött néhány alapértéket. A legáltalánosabbak ezek közül: a történeti érdeklődés, a tudományos igényesség, a rendszeres jelenlétre törekvés. Mellettük említhető még néhány további speciális jellemző: kapcsolódás egy műhelyhez vagy közösséghez, tematikus vagy táji kötődés, bizonyos fokú közművelődési feladatvállalás, esetleg érdekérvényesítő szándék. Mindezeket a fórumteremtés törekvése fogja egybe.

A mai évkönyv egyfajta periodika, olyan évente megjelenő időszakos sajtótermék, amely megjelenésében a könyvhöz, szerkezetében és tartalmában a szakfolyóirathoz áll közel. Valamiféle társadalmi igény hozza létre és élteti, s bár szép számban vannak központi állami forrásokból kiadott intézményi évkönyvek, ma már e kiadványok egyik jellegzetes fajtája az öntevékeny csoportosulások által létrehozott és fenntartott vállalkozás. Az utóbbi típusba sorolhatók a civil szerveződések, tudományos és művelődési egyesületek által szerkesztett és kiadott évkönyvek. Ezeknek a tudatos műhelymunka ad értelmet, s bennük a hagyományápolás folyamata, valamint a friss teljesítmények bemutatása kap helyet. Olyan fórumok teremődnek tehát általuk, amelyek nyilvánosságot biztosítanak a kutatóknak, alkotóknak, s mozgásokat képesek elindítani egy régió szellemi életében.

2.

A Kazinczy Ferenc Társaság, amelynek példáján az évkönyv lehetőségeit szemléltetni kívánom, Sátoraljaújhelyen alakult meg 1985 tavaszán. Célját az alapszabályzat így határozza meg: 1) a Kazinczy-kultusz ápolása, emlékhelyeinek gondozása; Kazinczy Ferenc ma is időszerű életművének feltárása és ismertetése; 2) az egykori abaúji és zempléni régióban a népi hagyományok kutatása, ismertetése és ápolása; Felső-Magyarország irodalmi és történelmi emlékhelyeinek gondozása; 3) a közműveltség, ezen belül kiemelten a szép magyar beszéd terjesztése. A célok meghatározásából kitűnik, hogy a Társaság egyes területeken országos feladatot vállal, emellett mégis regionális elkötelezettség jellemzi. A kettő nincs egymással ellentétben. A speciális az általánosban gyökerezik, s a régió nem jelent bezárkózást. A Társaság több mint kétszáz tagja az ország különböző területein, illetve kisebb részben a határokon túl (a Felvidéken, a Partiumban) él és munkálkodik.

Céljai szolgálatában különböző eszközöket és formákat alkalmaz a Társaság, s ezek egyike a Széphalom című évkönyv, amelynek ezekben a hetekben már a 12. kötetét állít

juk össze. Az évkönyv célja, hogy nyilvánosságot teremtsen a Társaságba tömörült szakemberek munkáinak közzétételére, megjelenéshez segítse a Kazinczy életművét és korát illető kutatások eredményeit, terjessze a feltárt ismereteket, tényanyagot biztosítson az iskolai helyismereti oktatáshoz, tájékoztasson a Társaság tevékenységéről. A témaválasztásban az egyik tudatos törekvés bizonyos területeken (pl. Kazinczy, az anyanyelv) az egyetemes magyarság nézőpontja felől való közelítés, más vonatkozásban viszont a regionális jellemzők is meghatározók; mégpedig a történelmi (az ország határain inneni és túli) Abaúj, Zemplén, Gömör, Bihar történései és alakjai jelennek meg közleményeiben. Ez azért nélkülözhetetlen, mert így helyhez köthető konkrétsággal közelíthetők meg a szellemi és fizikai környezetkultúra problémakörei.

Az évkönyv tartalma, rovatrendje a Kazinczy Társaság alapfeladataihoz igazodik. Minden kötetben van (eltérő címeikkel) olyan tematikai egység, amely Kazinczyval és korával foglalkozó írásokat tartalmaz, egy másik ciklusba a történeti, nép- és tájrajzi közlemények kerülnek, s olykor külön irodalom- és művelődéstörténeti blokk jelenik meg. Minden kötet hírt ad a Társaság életének eseményeiről, tájékoztat működésének fontosabb eredményeiről, szemléli a társaság kiadványait, illetve a régióban megjelent néhány munkát. A kötetet a Kazinczy Társaságba tömörült néhány költő és képzőművész alkotásai színesítik.

A közlemények szerzői többnyire témájuk ismert szakemberei, igyekszünk azonban fórumot teremteni az évkönyvben a pályájukon most induló kutatóknak is. Gyümölcsöző együttműködés alakult ki előbb a Miskolci Egyetem, majd az ELTE Bölcsészkarának textológiai műhelyével, amelynek tagjai (egyetemi hallgatók, doktor-jelöltek) Kovács Sándor Iván professzor irányítása mellett tárnak föl eddig kevésbé ismert szövegeket Kazinczy korából. Szerepelnek a kötetben hazai és külhoni hungarológusok, zempléni felsőfokú oktatási intézmények oktatói, a régió múzeum-, levéltár- és könyvtárügyének képviselői.

A Kazinczy Ferenc Társaság törekvéseinek megfogalmazása óta eltelt több mint másfél évtized; megjelent Széphalom című évkönyv-sorozatunk tizenegy kötete, van már bizonyos távlat ahhoz, hogy az összesen mintegy 4800 oldal terjedelmű anyag tükrében képesek legyünk értékelő megjegyzéseket tenni a helyi kulturális értékek megjelenítésének eredményeiről.

Amivel kezdenem kell, az a megállapítás, hogy már önmagában évkönyveink létrehozásával is kedvező feltétel nyílt meg munkálkodásunkhoz. 1986 óta és az évkönyv kötetének kiadásával olyan nyilvánosságot teremtett a Társaság, amelyben teret nyitottunk – többek között – az értékek feltárására, felmutatására is. Már az első kötetekben megnyilatkozott két fontos tény: van mondanivalónk, s van munkatársi gárdánk. A megalakulás után egy évvel gazdag tematikájú közleményekkel jelentkezhattünk, érdemi adalékokkal járultunk hozzá Kazinczy értékeléséhez, a zempléni-abaúji régió kulturális hagyományainak felmutatásához. A következő kötetekben aztán egyre tudatosabban formálódott ki évkönyvünk profilja, s a tematikai egységek pontosan tükrözték érdeklődésünk irányait. Kötetéről kötetre megjelentek a Kazinczy működésével és utóéletével kapcsolatos írások, a helytörténeti és néprajzi közlemények, az irodalmi hagyományt felelevenítő tanulmányok, az iskola- és művelődéstörténeti témák. Valószínű, hogy ezeknek a közleményeknek többsége nem született volna meg, s nem jelent volna meg nyomtatásban az évkönyv által teremtett publikálási fórum megteremtése nélkül. Nem foglalkozom ezúttal a művészi értékekkel, ezért figyelmen kívül hagyom az évkönyveinkben megjelent szépirodalmi és képzőművészeti alkotásokat, noha ezeknek is megvan a maguk szerepe.

Vizsgált helyismereti közleményeink egyik csoportja folyamatokat elemzett, arról szólt, miképp illeszkednek a helyi részelemek a nagyobb egészbe. Bánszki István például azt elemezte, hogy miképp jelenik meg az európai magyarság eszméje Bessenyei és Ka-

zinczy életművében, János István a magyar felvilágosodás szépliteratúrai kezdeményeiről értekezett, Gyárfás Ágnes a Bécsi Tudós Társaság kapcsolatait tárta fel, Ruzsiczky Éva Kazinczynak a német felvilágosodás fő képviselőihez fűződő kapcsolatairól értekezett, Fried István Kazinczy és Széchenyi gondolati kapcsait elemezte. Az ilyen megközelítések óvnak meg bennünket attól, hogy a provincializmus béklyójába kerüljünk. Alkalmat adtunk a névadónk szerepével kapcsolatos tisztázó vitára, így például Kazinczy „Hivatalba vezető beszéde” megítéléséről. Ennél is fontosabbnak éreztük azonban Kazinczy életművének vizsgálatát. Ezen a téren kiemelkedő érték, hogy elkezdtek közölni a kiváló irodalomtörténész, Váczy János Kazinczy életrajzának kiadatlanul maradt második kötetét, s hogy folyamatosan közzé tesszük Busa Margit Kazinczy-bibliográfiáját.

Egy másik jellemző csoport az, amely dokumentumok feltárására és bemutatására törekszik, ezáltal forrás értékű tényanyagot emel be a kutatásba. Többek között Kazinczy ismeretlen vagy elfeledett kézirateit, leveleit közöltük (Balogh Béla, Busa Margit, Dánielisz Endre, Fenyvesi András, Isépy Dezső, Kamody Miklós, Kormos Sándor, Mézáros István, Szilágyi Ferenc jóvoltából), publikáltunk egy a szlováksághoz intézett 1848-as szózatot (Szabó Sándor gondozásában).

Rendszeresen megjelentek néprajzi adatközlések, amelyek a zempléni és az abaúji népélet egyre gyorsabban feledésbe merülő elemeit mentik meg az utókor számára. Néhány szerzőnk (főként Bencsik János, Csóri István, Nagy Géza, Pozbai Dezsóné, Siska József, Tassonyi András) szívós következetességgel közlemények sorában tárta fel az általa vizsgált terület etnográfiai vagy tájnyelvi jellemzőit, de voltak alkalmi szerzőink (Ágoston István, Almássy Károly, Balassa Iván, Balassa M. Iván, Barsi Ernő, Dankó Imre, Dankó Katalin, Dienes Dénes, Galuska Imre, Hajdú Mihály, Kiss Endre József, Kodolányi János, Laki Lukács László, Nyirkos István, Petercsák Tivadar, Praznovszky Mihály, Újszászy Eszter, Újszászy Kálmán, Ujváry Zoltán, Viga Gyula, Viszóczy Ilona), akik figyelemre méltó közleményekkel gazdagították mondanivalónkat. Jutott figyelmünkől a magyarságon kívül más etnikai csoportokra is: Katona Rezsőné a zsidóság, Siska József a ruszinok emlékét kutatta; Czenhe Zoltán a gömöri kisebbségi magyar sors, Viga Gyula a Felső-Bodroghköz, Halász Péter a moldvai csángómagyar falvak megismeréséhez segített hozzá. Foglalkoztunk a népművészet, az iparművészet helyi tárgyival (például Balsai Jolán, Csósz-Szabó István, Veres László írásaiban).

Kiemelt helyet foglalnak el évkönyveinkben a művelődéstörténet jelenségei, tényei; elsősorban az ősi pataki kollégium adott ismételt témát a kutatóknak (például Balassa Ivánnak, Balsai Jolánnak, Barsi Ernőnek, Benke Györgynek, Csorba Csabának, Dienes Dénesnek, Fehér Erzsébetnek, Gyöngyösi Péternek, Hörcsik Richárdnak, Katona Ferencnek, Kiss Endre Józsefnek, Komáromy Sándornak, Ködöböcz Józsefnek, Szentimrei Mihálynak), de kisebb jelentőségű intézményekre is kiterjedt munkatársaink figyelme. Így az öntevékeny egyesületekre (Bordás István, Fehér József), a helyi közösségek kezdeményezéseire (Bojtor István), Kassa régi egyetemére (Kováts Miklós), az irodalmi örökség mai hatásaira (Dankó Géza, Kováts Dénes). Nem feledkeztünk meg az irodalom és a művészet helyi jeleiről, olyanokról sem, akikre országosan nem jut figyelem (pl. Babotsay Izsák, Berecz Károly, Bessenyei Anna, Csoma József, Gyarmati Szabó Márton, Hegyaljai Kiss Géza, Komáromi János, Lavotta János, Luga László, Nyulászi János, Sebeők Sára, Szentjóni Szabó László, Zichy Rezsőné, Török Lajos, Zombori Gedő).

Irodalmunk nagy alakjait gyakran megidéztük; többek között Baranyai Katalin, Bertha Zoltán, Fried István, Györgyi Béláné, Kovács Ferencné, Kovács Sándor Iván, Pásztor Emil, Porkoláb Tibor volt ebben segítségünkre. Számos jeles történelmi személyiségről is volt mondanivalónk: például Hőgye István a Rákócziakról, Konstantin József és Pocsainé Eperjesi Eszter Kossuthról, Z. Szabó László Széchenyiről írt; Szabó Sándor és Szabó Sándorné lexikonszerűen feldolgozta az abaúji települések jeles szereplőit.

Közvetítik közleményeink az Abaúji Szabadegyetem programjainak értékes tartalmát; a negyedik kötetben a magyar Bibliáról, az ötödikben anyanyelvünk kérdéseiről, a kilencedikben a honismeret és a művelődés kapcsolatáról jelentek meg tanulmányok országos tekintélyű, illetve tehetséges helyi szakemberek tollából, mint Csorba Sándor, Deme László, Gaál Botond, Gál Sándor, Gyulai Éva, Katona Rezsőné, Kosáry Domokos, Lavotha Géza, Morvay Péter, Nagy Károly, Pásztó Ildikó, Serfőző Simon, Szalipszki Péter, Szathmári István, Takács Péter, Zimányi László, Zimonyi Zoltán.

Külön elemezhetném a Széphalom 8. köteteként megjelent Újszászy Kálmán emlékkönyv jelentőségét, amely páratlan gazdagsággal mutatja be egy olyan tudós életművét, aki talán a legnagyobb hatással volt századunkban a zempléni és az abaúji szellemi életre. A 9. kötetben – szinte az Emlékkönyv folytatásaként – közöltük azokat a méltató előadásokat, amelyek a sárospataki Újszászy-szobor avatását követő emlékülésen hangzottak el.

Csak villanásszerűen emeltem ki tematikus irányokat és szerzőket a Széphalom-évkönyv köteteiből; sem a csaknem 5000 oldalon megjelent írások jellegének felsorolásában, sem a szerzők említésében nem törekedhettem teljességre. Talán mégis érzékelhető, hogy milyen erőforrások állnak Társaságunk szolgálatában. Erőforrásnak érzem ugyanis, az évkönyvünk körül szerveződött munkatársi gárdát, de azt is, hogy Abaúj és Zemplén korlátlan gazdagsággal kínálja a kutatókat, megírandó témákat.

Az értékelhető eredmények úgy születtek meg, hogy nem állt mögöttük olyan intézményi háttér, mint amilyen a múzeumi vagy levéltári évkönyveket létrehozza, nincsenek főállású kutatóink, pénzügyileg támogatott kutatási programjaink. De ha más nem is maradna fenn a Kazinczy Társaság elmúlt tizenhét esztendejéből, csak ez a tucatnyi kötet, akkor is dokumentáljuk velük jelenlétünket régióink szellemi életében.

Jó lenne tudni, hogy az írásban is elérhető nagy anyag mennyire vált ismertté a Kazinczy Társaság vonzáskörében. Vajon eljutott-e az iskolákhoz üzenetünk, s fölhasználják-e a helyismereti oktatásban az általunk nyilvánosságra hozott ismeretanyagot? Nőtt-e az abaújiak és zempléniak helyi értéktudata az utóbbi évtizedben munkánk nyomán? Ezekre a kérdésekre nem tudok válaszolni, mert nem készült erre irányuló fölmérés. Sejttem csupán, hogy csak korlátozott mértékben jut el a megcélzott csoportokhoz üzenetünk. Bár van felelősségünk, hatásunk szervezésében, mégsem ez a fő feladatunk. Azzal, hogy megteremtettünk egy fórumot, s nagy áldozatok árán gondoskodtunk évkönyveink sorozatos megjelentetéséről, megtettük a legfontosabbat: megteremtettük a lehetőséget a tájékozódáshoz. Ahogyan a népi bölcsesség tartja: a lovat elvezethetjük a folyóhoz, de nem kényszeríthetjük arra, hogy igyon a vízből. Igaz, nekünk is keresnünk kell a formákat, miképp kerülhetünk közelebb azokhoz, akikhez szólni kívánunk.

Nemrég a Kazinczy Ferenc Társaság elnökségében érlelődni kezdett egy helyismereti szemle megindításának gondolata. Magam is úgy véltem, hogy egy évente négyszer megjelenő folyóirat az évkönyveknél rugalmasabban találna utat Zemplén és Abaúj barátaihoz, a művelődési intézményekhez, az iskolákhoz. Túlléphetnénk így az elsősorban tagtársainkhoz szóló évkönyvi fórum korlátozottabb hatókörén, új olvasókat érhetnénk el. Évkönyvünk és Hírlevelünk eredményeinek és tanulságainak fölhasználásával el is készítettük egy új periodikának tartalmi és formai koncepcióját, amelytől az értékmentés vonatkozásában is új lendületet várhatnánk. Kiépült, elmélyült s egyre hatékonyabb ugyanis az a műhelymunka, amely a Kazinczy Ferenc Társaság tevékenységének egyik erőssége, s amely tudományos és művelődési szerepvállalásunk legfontosabb záloga. Ez a szellemi kapacitás megfelelő alapot ad egy színvonalas honismereti folyóirat folyamatos megjelentetéséhez. Másrészt bízhatunk abban is, hogy társaságunk bázisán olvasóközönséget teremthetünk neki, hiszen a helyi értékek, a gyökerek iránti érdeklődés az ember egyik természetes vonása még egy globalizálódó korban is. Folyóirat-vállalkozáshoz azonban főállású munkatársak, szilárdabb pénzügyi alapok szükségesek, s a feltételek biztosítására

kevés az esélyünk. Maradunk tehát az évkönyv mellett, amely - évenkénti vagy kétévenkénti megjelenéssel - társadalmi jellegű, öntevékeny szellemi és gazdasági szervezőmunkával könnyebben fenntartható.

3.

Mint a Széphalom évkönyv szerkesztője szükségszerűen figyeltem fel a Jászsági Évkönyv megjelenésére 1993-ban, s szinte kötelességemnek éreztem, hogy recenzióban hívjam fel a figyelmet kötetekre 1998-ban. Bennük ugyanis az újabb szellemi mozgások egyik jellegzetes változatát látom. E mozgások működési mechanizmusa az, hogy kialakul egy értelmiségi kör, amely a maga mondanivalója számára fórumot keres; létrehoz egy egyesületet vagy alapítványt, amely a szervezeti és anyagi háttér biztosítását hivatott szolgálni; megnyeri a helyi önkormányzatokat és az igényesebb helyi vállalkozókat az alapítvány támogatására; fokozatosan bővíteni igyekszik a munkatársi gárdát; végül megkeresi azokat a köröket, amelyek a megjelenő szellemi termékek (tudományos, szépirodalmi, publicisztikai közlemények) iránt érdeklődést mutatnak. Így alakul ki az alkotó - szervező (szerkesztő) - kiadó - befogadó (olvasó) láncolat, amely egy évkönyvsorozat hosszabb távú megjelenésének a biztosítója. Hogy ezt Jászberényben és környékén sikerrel oldották meg, azt a Jászsági Évkönyv kötetei bizonyítják. Pethő László felelős szerkesztő körül valóságos csapat áll, jó munkamegosztással fáradoznak egy-egy kötet megformálásán.

Noha az évkönyvsorozat formátuma, tipográfiai arculata (valószínűleg a változó nyomdák lehetőségei miatt) nem teljesen egységes, szerkesztési elveiben, rovatrendjében tudatosság és következetesség figyelhető meg. A közlemények közös tematikai alapja a jászsági valóság, amelybe azonban - természetesen - a történelmi múlt, a hagyomány is beletartozik. A sorozat B. Jánosi Gyöngyi által tervezett címlapján „A szabad jászok kerületének címere” is nyilvánvalóvá teszi a kötődést. Azt ma már mindenki elismeri, hogy a regionális érdeklődés nem jelent provincializmust, amennyiben a helyi jelenségeket és folyamatokat a tágabb összefüggések rendszerében mutatják be. Így tesznek a Jászsági Évkönyv munkatársai is; középpontban áll ugyan a jász tudat és a jászsági történelem - hiszen ez ennek a vállalkozásnak a tematikai összetartó ereje -, a tárgyalásmód és az értékelés azonban nem csupán lokálisan mérlegel. A munkatársi gárda magvát a régió múzeumainak, levéltárának, főiskolájának, közoktatási és közművelődési intézményeinek szakemberei alkotják, de a szerkesztő bevonja a Jászságból elszármazott tudósokat, közéleti személyiségeket is az alkotógárdába.

Az évkönyvsorozat rovatait áttekintve szemléltethetjük a tematikai érdeklődés tág határait. A Művészet, Irodalom rovat tanúsítja, hogy a helyi képzőművészek és irodalmárok teljesítményeire – így például Laki Ida képeire, Sisa József keresztjeire, a Berényi Műhely csoportosulásra – fölhívják a figyelmet, sőt az évkönyv szerkesztői irodalmi pályázatot is kiírtak a tehetségek megszólalását elősegítendő. A História című egységben helytörténeti közlemények szerepelnek: kutatnak a jász ősök nyomai után, feltárják a görög vagy a cigány etnikum helyi múltját, figyelnek a gazdasági és kulturális fejlődés egy-egy állomására. Hasonló az irányultsága az Örökségünk című rovatnak is: szólnak jeles elődökről, szokásokról, az egykori helyi életmódról. Az utóbbi rovat inkább a szellemi néprajz tárgykörébe tartozó, illetve a közelmúlt szellemiségét jellemző írások gyűjtőhelye, mégsem teljesen egyértelmű mindig az elhatárolás. Az 1994-es kötetben például e két rovat közleményei közt sok a rokon jellegű. A Jelen és jövő című szociológiai, gazdasági, politológiai, jogi, kulturális témakör a Jászság időszerű gondjaival foglalkozik, s az itt közölt írások tanúsága szerint fontos törekvése az évkönyvnek korunk valóságának vizsgálata. A Kitekintés címmel jelentkező rovat határainkon túlra tekint, főként a testvérvárosi kapcsolatok által kínált mondanivaló fogalmazódik meg írásaiban, de örömmel olvastunk itt er-

délyi, ausztriai és jászsági falvak vizsgálatát célzó nemzetközi kutatási programról is. A Krónika című egység az annalesek régi tényközlő, adattárat képző törekvéseit folytatja, s nemcsak az a jelentősége, hogy tájékoztatja a mai érdeklődőt, hanem forrásul is szolgál az utókornak.

A szépirodalmi, kritikai, történeti jellegű elemző vagy adatközlő írások mellett rendszeresen visszatérő műfaja a Jászsági Évkönyvnek az interjú, amely alkalmas arra, hogy az elszármazottak helyi kötődését dokumentálja - például Sára Sándor filmrendező, Holló János vegyészprofesszor vagy Szekeres Imre politikus életútján, vallomásán keresztül. Egy-egy kötetben negyven körül van a fórumhoz juttatott szerzők száma, s közöttük megtaláljuk az egyetemi hallgatótól kezdve az akadémikusig a különböző korosztályok és szakmühelyek képviselőit. Úgy tűnik, sikerült nemcsak a szerkesztési koncepciót, hanem az ezt megvalósító munkatársi gárdát is kialakítani.

A Jászsági Évkönyv eddigi kötetei azt tanúsítják, hogy a szándék mellé kiépültek már a rendszeres megjelenés alapvető feltételei. Megtalálta ez a periodika nemcsak a hosszú távon feladatokat adó jászsági témakört, hanem sajátos helyét is a régió tudományos és művelődési orgánumi és intézményei körében.

4.

Két olyan évkönyv példáján gondolkozhatunk el az itt vázlatosan leírt megfigyelések alapján e kiadványtípus értékéről és lehetőségeiről, amely nem kutatóintézethez, közgyűjteményhez kötődik, hanem civil szervezetek vállalják szerkesztésük és kiadásuk gondját. Honismereti tematika jellemzi őket annak minden komplexitásával, tematikai sokszínűségével. A szűkös anyagi feltételek ellenére megtalálják a szerzőket, megteremtik a közlés méltó formáját. Magam a civil társadalom erősödésének példajaként tekintek rájuk, s kívánom további fejlődésüket.

1